

**การสร้างแบบสอบถามเท็จจริงที่ครอบคลุมทุกช่องทางของการพิสูจน์สิทธิในสัญชาติไทย :
ศึกษากรณีคนไร้สัญชาติในอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี**
**A Creation of Comprehensive Factual Information Sheet to Prove the Right in
Thai Nationality: A Case Study of Stateless Persons in Saiyok District,
Kanchanaburi Province**

วิศรุต ลำลีอ่อน
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 ซอยสุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10110

Wisarut Samlee-on
Faculty of Social Science, Srinakarinwirot University
114 Soi Sukumvit 23, Wattana, Bangkok 10110
E-mail : wisaruts@g.swu.ac.th

(Received: 28 January 2024; Revised: 27 February 2524; Accepted: 12 March 2524)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อถอดบทเรียนการสร้างแบบสอบถามเท็จจริงเพื่อเป็นเครื่องมือให้นักกฎหมายหรือบุคคลทั่วไปนำไปใช้ในการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความได้สัญชาติให้กับมนุษย์ โดยการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเอกสารและการวิจัยภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่าเงื่อนไขของการมีสิทธิในสัญชาติไทยจะพิจารณาจากจุดเกาะเกี่ยวหรือข้อเท็จจริงที่แสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับบุคคล ทั้งจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดและจุดเกาะเกี่ยวภายหลังการเกิด ผู้วิจัยได้รวบรวมเงื่อนไขของการมีสิทธิในสัญชาติไทยทั้งหมดเท่าที่ปรากฏอยู่ในกฎหมาย ระเบียบ และมติคณะรัฐมนตรีแล้วจัดทำเป็นแบบสอบถามเท็จจริงเพื่อการพิสูจน์สิทธิในสัญชาติไทยโดยมีข้อคำถามทั้งสิ้น 21 ข้อ จากนั้นจึงนำตัวอย่างของแบบสอบถามเท็จจริงที่ได้จัดทำขึ้นไปทดลองใช้ในกลุ่มชาวบ้านไร้สัญชาติจำนวน 20 คน ในชุมชนรอบวัดพุทธะเคียน อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ผลการทดสอบพบว่า ตัวอย่างแบบสอบถามเท็จจริงสามารถระบุได้ว่าชาวบ้านไร้สัญชาติทั้ง 20 คนเป็นผู้มีสิทธิในสัญชาติไทยหรือไม่ และหากมีสิทธิผู้นั้นจะมีสิทธิตามกฎหมายฉบับใด มาตราใดบ้าง แสดงให้เห็นว่าตัวอย่างแบบทดสอบที่พัฒนาขึ้นภายใต้งานวิจัยชิ้นนี้สามารถใช้งานในภาคสนามได้จริง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือประกอบการใช้งานแบบสอบถามเท็จจริง เพื่อเป็นตัวช่วยในการแปรผลข้อมูลให้สามารถใช้งานได้ง่ายขึ้น และเสนอแนะให้มีการพัฒนาแบบสอบถามเท็จจริงไปเป็นโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันที่สามารถประมวลผลข้อเท็จจริงได้โดยอัตโนมัติต่อไป

คำสำคัญ : กฎหมายสัญชาติ ความไร้สัญชาติ แบบสอบถามเท็จจริง

Abstract

The primary goal of this research is to compile all requirements for Thai nationality into a single information sheet to assist those lawyers seeking to address statelessness. The research methodology is mixed method combining documentary research and field research. The research found that the criteria for obtaining Thai nationality depend on the connecting factors including both facts present at birth and present later, like getting married to a Thai national or assimilating into Thai society. The information sheet, which consists of 21 questions drawn from every requirement, found in laws, orders and cabinet directives. The completed document was tested on 20 stateless people who resided in the Wat Putakien area in the Saiyok district of Kanchanaburi Province. The sample sheets could identify all 20 individuals, regardless of whether they are eligible for Thai nationality. And if so, which legal frameworks uphold his or her rights. This demonstrates how effectively the information sheet performs in actual use. Moreover, the identification of right to nationality manual has been created to make the sheet easier to use. A recommendation for more research is to turn this fact sheet into a digital application.

Keywords : Laws of Nationality, Statelessness, Information sheet

บทนำ

ปัญหาความไร้สัญชาติของมนุษย์เริ่มปรากฏในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2510 - 2520 โดยเกิดจากเหตุปัจจัยทั้งภายในนอกกล่าวคือ สถานการณ์การอพยพหนีภัยความตายของประชากรจากประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบกับปัจจัยภายในประเทศ คือ การแก้ไขกฎหมายสัญชาติในปี พ.ศ. 2515 ตลอดระยะเวลากว่า 40 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยมีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาคนไร้สัญชาติมาโดยตลอด ทั้งการแก้ไขกฎหมายและระเบียบปฏิบัติของทางราชการ การออกนโยบายเร่งรัดกระบวนการแก้ปัญหาจากภาครัฐ การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่คนไร้รัฐไร้สัญชาติจากสถาบันการศึกษาและองค์กรพัฒนาเอกชน แต่จากข้อมูลของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยในปี พ.ศ. 2560 ประเทศไทยก็ยังมีคนไร้รัฐไร้สัญชาติอีกกว่า 480,000 คน และน่าจะยังมีคนไร้รัฐไร้สัญชาติที่ตกสำรวจอีกจำนวนหนึ่งด้วย¹

งานวิจัยเกี่ยวกับประเด็นคนไร้สัญชาติในประเทศไทยที่ผ่านมาได้สะท้อนปัญหาความเดือดร้อนในการใช้ชีวิตหรือการถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไร้สัญชาติ ความยากลำบากที่เกิดขึ้นในกระบวนการพิสูจน์สิทธิในสัญชาติ และความพยายามจากทุกภาคส่วนที่ระดมกันเข้ามาแก้ปัญหาความไร้สัญชาติให้แก่มนุษย์ที่ปรากฏตัวบนผืนแผ่นดินไทย ทำให้ในปัจจุบันมีบุคคล คณะบุคคล และหน่วยงานที่ทำงานแก้ปัญหาคความไร้สัญชาติอยู่หลายกลุ่ม

¹ กฤษฎา บุญราช, สถานการณ์และแนวทางแก้ไขปัญหาคคนไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทย (6 มกราคม 2567) uploads <https://www.bora.dopa.go.th/wp-content/uploads/2022/01/mt03091_v5594.pdf>.

จากประสบการณ์การทำงานแก้ปัญหาความไร้สัญญา ผู้วิจัยพบว่าอุปสรรคประการหนึ่งในการทำงานคือ ความสลับซับซ้อนของกฎหมายสัญญาไทย ที่แม้ว่าจะมีกฎหมายระดับพระราชบัญญัติในเรื่องนี้เพียงฉบับเดียว คือ พระราชบัญญัติสัญญา พ.ศ. 2508 ก็ตาม แต่พระราชบัญญัติดังกล่าวก็ยังมีกฎหมายลำดับรอง อันได้แก่ กฎกระทรวงและประกาศกระทรวง ตลอดจนแนวปฏิบัติของทางราชการ ทั้งมติคณะรัฐมนตรี และหนังสือสั่งการอีกหลายฉบับ ซึ่งกฎหมายแต่ละฉบับก็กำหนดรายละเอียดของเงื่อนไขทางข้อเท็จจริงที่จำเป็นต่อการพิสูจน์สิทธิในสัญญาไทยแตกต่างกันออกไป ส่งผลให้การทำงานแก้ปัญหาความไร้สัญญาในแต่ละครั้ง เมื่อผู้วิจัยสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของรัฐของคนไร้รัฐไร้สัญชาติแล้ว จะต้องนำข้อเท็จจริงนั้นมาพิจารณาเทียบตามเงื่อนไขของการมีสิทธิในสัญญาไทยที่ละเอียดถี่ถ้วน และมีหลายครั้งที่เกิดเหตุว่าข้อมูลที่ได้จากการสอบถามนั้นไม่ครบถ้วนและต้องกลับไปสอบถามข้อมูลใหม่ ทำให้กระบวนการทำงานแก้ปัญหาความไร้สัญชาตินั้นล่าช้าออกไปอีก

ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะประมวลเอาเงื่อนไขของการมีสิทธิในสัญญาไทยที่ระบุไว้ในกฎหมายสัญญาและแนวปฏิบัติของทางราชการทุกฉบับเท่าที่มีมาสรุปและจัดระบบเป็นแบบสอบข้อเท็จจริงที่ครบถ้วนสมบูรณ์ภายในเอกสารชุดเดียว แบบสอบข้อเท็จจริงฉบับสมบูรณ์นี้ไม่เพียงแต่จะเป็นเครื่องมือที่ไม่เพียงแต่จะช่วยย่นระยะเวลาในการทำงานได้เท่านั้น แต่ยังจะสามารถระบุได้ว่าคนไร้สัญชาติที่นักกฎหมายกำลังเผชิญหน้าอยู่นั้นเป็นผู้มีสิทธิในสัญญาไทยหรือไม่ด้วย

วัตถุประสงค์การศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อค้นหาเงื่อนไขทางข้อเท็จจริงอันจำเป็นต่อการมีสิทธิในสัญญาไทยตามกฎหมายสัญญาไทยลำดับรอง และแนวปฏิบัติของทางราชการที่มีผลบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน
2. เพื่อสร้างแบบสอบข้อเท็จจริงที่มีรายละเอียดครอบคลุมเงื่อนไขทางข้อเท็จจริงทั้งหมดของการมีสิทธิในสัญญาไทย

สมมติฐานของการศึกษา

สมมติฐานของการศึกษาในครั้งนี้ คือ การมีเครื่องมือในลักษณะของแบบสอบข้อเท็จจริงดีและมีประสิทธิภาพ จะช่วยให้การทำงานพิสูจน์และรับรองสิทธิในสัญญาไทยเป็นไปได้โดยสะดวกมากขึ้น

ขอบเขตของการศึกษา

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาประเด็นทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบข้อเท็จจริงที่ครอบคลุมทุกช่องทางของการพิสูจน์สิทธิในสัญญาไทย : ศึกษากรณีคนไร้สัญชาติในอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีขอบเขตเชิงประเด็น (material scope) คือ กฎหมายและแนวปฏิบัติของทางราชการที่เกี่ยวข้องกับการมีสิทธิในสัญญาไทย และมีขอบเขตเชิงเวลา (temporal scope) อยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2508 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน โดยปี พ.ศ. 2508 นั้นเป็นปีที่พระราชบัญญัติสัญญา พ.ศ. 2508 มีผลบังคับใช้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบเงื่อนไขทางข้อเท็จจริงอันจำเป็นต่อการมีสิทธิในสัญชาติไทยตามกฎหมายสัญชาติไทยตามกฎหมายลำดับรอง และแนวปฏิบัติของทางราชการที่มีผลบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน
2. ได้สร้างแบบสอบถามข้อเท็จจริงที่มีรายละเอียดครอบคลุมเงื่อนไขทางข้อเท็จจริงทั้งหมดของการมีสิทธิในสัญชาติไทย

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงบูรณาการที่ผสมผสานการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เข้ากับการวิจัยภาคสนาม (Field Research)

1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร ดำเนินการโดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากตำรา หนังสือ งานวิจัย บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ และบทบัญญัติแห่งกฎหมายและคำพิพากษาของศาล รวมถึงเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศอันเกี่ยวกับคนไร้สัญชาติในประเทศไทย
2. การวิจัยภาคสนาม ผู้วิจัยจะนำต้นร่างของแบบสอบถามข้อเท็จจริงไปทดลองใช้ในการสำรวจสิทธิในสัญชาติไทยให้แก่คนไร้สัญชาติในอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเงื่อนไขทางกฎหมายของการเป็นผู้ทรงสิทธิในสัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 และที่แก้ไขเพิ่มเติม รวมถึงออกแบบสอบถามข้อเท็จจริงเพื่อการพิสูจน์สิทธิในสัญชาติไทย เพื่อใช้ในการสำรวจเงื่อนไขของการมีสิทธิในสัญชาติไทยตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 รวมถึงกฎกระทรวง ประกาศกระทรวง มติคณะรัฐมนตรี และหนังสือสั่งการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และออกแบบเป็นแบบสอบถามข้อเท็จจริงที่มีข้อความทั้งสิ้น 21 ข้อ แบ่งเป็นกลุ่มคำถาม 4 ส่วน ดังนี้

1. ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลของผู้ที่ได้รับการสำรวจสิทธิในสัญชาติไทย ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ที่ได้รับการสำรวจสิทธิ ข้อมูลเกี่ยวกับการเกิดของผู้ที่ได้รับการสำรวจสิทธิ ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ของผู้ที่ได้รับการสำรวจสิทธิ และข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในประเทศไทย
2. ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลของกลุ่มสมรส ได้แก่ ชื่อ - สกุล อายุ สัญชาติ และอาชีพของกลุ่มสมรส
3. ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลของบุตรของผู้ที่ได้รับการสำรวจสิทธิในสัญชาติ ได้แก่ ชื่อ-สกุล เลขประจำตัว 13 หลัก ประเภททางทะเบียนราษฎร สัญชาติ สถานที่เกิด การแปลงหรือการกลับคืนสัญชาติเป็นไทย และทำคุณงามความดีของบิดาและมารดา
4. ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลของผู้รับบุตรบุญธรรมของผู้ที่ได้รับการสำรวจสิทธิในสัญชาติไทย ได้แก่ ชื่อ-สกุล และสัญชาติของผู้รับบุตรบุญธรรม รวมถึงวันที่จดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม

ผลการทดสอบจากแบบสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่อำเภอไทรโยคและใกล้เคียงที่ประสบปัญหาความไร้สัญชาติพบว่า แบบสอบข้อเท็จจริงที่พัฒนาขึ้นนั้นสามารถระบุได้ว่าผู้ที่ได้รับการสำรวจทุกคนนั้นมีสิทธิในสัญชาติหรือไม่ ทั้งนี้จากข้อมูลพบว่าชาวบ้านไร้สัญชาติทั้ง 20 คนที่ได้คัดเลือกเข้าร่วมการวิจัยเป็นผู้มีสิทธิในสัญชาติไทยทุกคนและมีช่องทางที่จะสามารถร้องขอการรับรองสิทธิในสัญชาติไทยได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าชาวบ้านไร้สัญชาติ 20 คน ที่เข้าร่วมการวิจัยนั้นเป็นคนไร้สัญชาติเทียม อันหมายถึงผู้ที่มีคุณสมบัติของการมีสิทธิในสัญชาติไทยตามกฎหมาย แต่ยังไม่ได้รับการรับรองจากรัฐไทยว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทย แสดงให้เห็นว่าแบบสอบข้อเท็จจริงที่พัฒนาขึ้นภายใต้งานวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้งานในภาคสนามได้ ซึ่งผู้วิจัยจะขอหยิบยกตัวอย่างกรณีศึกษาที่น่าสนใจของชาวบ้านไร้สัญชาติที่เข้าร่วมโครงการวิจัยเพื่อแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการระบุมหาความมีสัญชาติไทยของแบบสอบข้อเท็จจริงจำนวน 5 กรณีศึกษา ดังนี้ (ชื่อที่ปรากฏในกรณีศึกษาทั้งหมดที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นชื่อที่สมมติเพื่อคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล)

1. กรณีศึกษาเด็กชายมานะ (แบบสอบข้อเท็จจริงเลขที่ 002/2565)

ข้อมูลของเด็กชายมานะในแบบสอบข้อเท็จจริงระบุว่า เด็กชายมานะเกิดเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 ที่โรงพยาบาลไทรโยค โดยมีเอกสารรับรองการเกิดคือสูติบัตร (ทร.3) มีเลขประจำตัว 13 หลักกลุ่ม 0-00 หมายถึง บุคคลผู้ไม่มีสถานะทางทะเบียน และเป็นผู้ไม่มีสัญชาติไทย ซึ่งได้รับการจัดทำทะเบียนประวัติตามมาตรา 38 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ปัจจุบันเด็กชายมานะอายุ 6 ปี กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนบ้านช่องแคบ อำเภอไทรโยค

ขณะที่ข้อมูลเกี่ยวกับบุพการีระบุว่า บิดาและมารดาของเด็กชายมานะเป็นประชากรกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่เกิดในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ในปี พ.ศ. 2531 และ พ.ศ. 2532 แต่ได้รับการบันทึกข้อมูลในทะเบียนราษฎรประเภทบุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียน มีเลขประจำตัว 13 หลักกลุ่ม 0 - 89 หมายถึง บุคคลผู้ไม่มีสถานะทางทะเบียนและเป็นผู้ไม่มีสัญชาติไทยที่ได้รับการสำรวจและขึ้นทะเบียนตามยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคลตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2548

ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเด็กชายมานะเป็นผู้ที่มีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดกับประเทศไทยตามหลักดินแดนจากการเป็นผู้ที่เกิดในดินแดนของประเทศไทย แต่เด็กชายมานะยังไม่มีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดกับประเทศไทยตามหลักสืบสายโลหิต เนื่องจากในเวลาที่เกิดเด็กชายมานะนั้น บิดาและมารดาของเด็กชายมานะยังถูกถือว่าเป็นคนต่างด้าวตามกฎหมายไทย จากข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้บ่งชี้ว่า เด็กชายมานะเป็นผู้ทรงสิทธิในสัญชาติไทยตามมาตรา 7 ทวิ วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เนื่องจากเด็กชายมานะเป็นผู้ที่เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยมีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ออกประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการสั่งให้คนที่เกิดในราชอาณาจักรและไม่ได้รับสัญชาติไทย โดยมีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวได้สัญชาติไทยเป็นการทั่วไป

และให้สัญชาติไทยเป็นการเฉพาะราย' โดยเด็กชายมานะเป็นผู้มีคุณสมบัติของการมีสิทธิในสัญชาติไทยตามข้อ 2 ของประกาศดังกล่าว

2. กรณีศึกษานางสาวอรัญ (แบบสอบข้อเท็จจริงเลขที่ 005/2565)

นางสาวอรัญกรอกข้อมูลในแบบสอบข้อเท็จจริงด้วยตนเองโดยระบุว่าตนเกิดในปี พ.ศ. 2538 ที่ตำบลท่าเสา อำเภอไพรโยก จังหวัดกาญจนบุรี อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาตลอดชีวิต แม้นางสาวอรัญจะไม่มีเอกสารรับรองการเกิดที่ประเทศไทยออกให้ แต่นางสาวอรัญก็ได้รับการบันทึกข้อมูลในทะเบียนราษฎรประเภทบุคคลผู้ไม่มีสถานะทางทะเบียน มีเลขประจำตัว 13 หลักเป็นกลุ่ม 0 - 89 ส่วนบิดาและมารดาของนางสาวอรัญก็เป็นผู้ที่เกิดในประเทศไทย และถือบัตรประจำตัวบุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียนกลุ่ม 0 - 89 เช่นกัน นางสาวอรัญเรียนจบชั้นประถมศึกษาเท่านั้น ปัจจุบันประกอบอาชีพรับจ้างอยู่ในพื้นที่อำเภอไพรโยก และอยู่กินฉันสามีภริยากับนายธนา บุคคลสัญชาติไทย

ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่านางสาวอรัญเป็นผู้ที่มีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดกับประเทศไทยตามหลักดินแดนจากการเป็นผู้ที่เกิดในดินแดนของประเทศไทย แต่นางสาวอรัญไม่มีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดกับประเทศไทยตามหลักสืบสายโลหิต เนื่องจากในเวลาที่นางสาวอรัญเกิดนั้น บิดาและมารดาอยู่ถูกถือว่าเป็นคนต่างด้าวตามกฎหมายไทยทำนองเดียวกับเด็กชายมานะในกรณีศึกษาก่อนหน้านี้ นอกจากนั้นนางสาวอรัญยังเป็นผู้มีจุดเกาะเกี่ยวกับประเทศไทยภายหลังการเกิด จากการเป็นภริยาตามข้อเท็จจริงของชายสัญชาติไทยอีกด้วย

จุดแตกต่างสำคัญระหว่างเด็กชายมานะกับนางสาวอรัญคือเด็กชายมานะมีเอกสารมหาชนที่รับรองว่าเกิดในดินแดนของประเทศไทยจริง คือ เอกสารสูติบัตร ขณะที่นางสาวอรัญไม่มีเอกสารใด ๆ ที่จะรับรองข้อกล่าวอ้างว่าเป็นผู้ที่เกิดในประเทศไทยเลย ดังนั้นหากนางสาวอรัญจะกล่าวอ้างสิทธิในสัญชาติไทยตามหลัก ดินแดนตามมาตรา 7 ทวิ วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติสัญชาติฯ ในแนวทางเดียวกับเด็กชายมานะนั้น นางสาวอรัญจะต้องยืนยันข้อเท็จจริงให้ได้ว่าตนเป็นผู้ที่เกิดในประเทศไทยจริง ซึ่งอาจจะต้องใช้พยานบุคคลที่น่าเชื่อถือมารับรองแทนพยานเอกสาร อย่างไรก็ตาม นางสาวอรัญก็เป็นภริยาตามข้อเท็จจริงของชายสัญชาติไทยคือ นายธนา ดังนั้น นางสาวอรัญจึงมีช่องทางที่จะขอมีสัญชาติไทยได้อีกช่องทางหนึ่งคือ การขอถือสัญชาติไทยตามสามี ตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติฯ แต่ทั้งนี้นางสาวอรัญจะต้องดำเนินการจดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย กับนายธนาเสียก่อน จึงจะสามารถใช้สิทธิขอถือสัญชาติไทยตามสามีเช่นนั้นได้² ทั้งนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 ก็ไม่ได้มีข้อห้ามในกรณีที่คนต่างด้าวหรือคนไร้สัญชาติจดทะเบียนสมรสกับผู้มีสัญชาติไทยแต่อย่างใด ดังนั้นการขอถือสัญชาติไทยตามสามีหลังจากจดทะเบียนสมรสจึงเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะแก้ปัญหาความไร้สัญชาติให้กับนางสาวอรัญได้

² เจตไท ลังการพิณรุฑู, “การได้สัญชาติไทย: กรณีศึกษาที่หมู่บ้านอะคาเดมี, น้องหม่อง ทองดี, น้องพลอย หรือนางสาวลลติปิยะทัต และน้องน้ำผึ้ง หรือนางสาวน้ำผึ้ง ปิณทุญา” ใน ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช (บรรณาธิการ), *สานฝัน 60 ปี อาจารย์แหวน: รศ.ดร. พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิดรา สายสุนทร* (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2563) 113, 125.

³ ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, *คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล* (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553) 25.

3. กรณีศึกษานางสาวเอม (แบบสอบข้อเท็จจริงเลขที่ 008/2565)

นางสาวเอมให้ข้อมูลกับผู้วิจัยผ่านแบบสอบข้อเท็จจริงว่าตนเกิดเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2528 ที่บ้านในพื้นที่อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี มีเลขประจำตัว 13 หลักอยู่ในกลุ่ม 0 - 89 และอาศัยอยู่ในประเทศไทยมาตลอดชีวิต แต่นางสาวเอมไม่มีเอกสารรับรองการเกิดใดๆ เลย บิดาและมารดาของนางสาวเอมเป็นชาวพม่าอพยพที่เดินเท้าเข้ามาในประเทศไทยก่อนที่นางสาวเอมจะเกิด โดยบิดาและมารดาของนางสาวเอมก็ได้รับการบันทึกข้อมูลในทะเบียนราษฎรของประเทศไทยในกลุ่ม 0-89 เช่นกัน แม้นางสาวเอมจะไม่ได้เรียนหนังสือ แต่ก็สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ ปัจจุบันนางสาวเอมทำงานเป็นพนักงานขายมีรายได้ประมาณ 8,000 บาทต่อเดือน และนางสาวเอมอยู่กินฉันสามีภริยากับนายณัฐ ชาย สัญชาติไทยที่มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง

จากข้อเท็จจริงข้างต้นแสดงให้เห็นว่านางสาวเอมเป็นผู้มีจุดเกาะเกี่ยวกับประเทศไทยโดยการเกิดตามหลักดินแดน และยังเป็นผู้มีจุดเกาะเกี่ยวกับประเทศไทยภายหลังการเกิดจากการเป็นภริยาตามข้อเท็จจริงของชายสัญชาติไทย (ทำนองเดียวกับนางสาวอรุณ) โดยในประเด็นเกี่ยวกับการมีสิทธิในสัญชาติไทยโดยการเกิดนั้น สมควรพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ว่านางสาวเอมเกิดเมื่อปี พ.ศ. 2528 ซึ่งตามหลักการพิจารณาถึงการมีสิทธิในสัญชาติของบุคคลนั้นจะต้องพิจารณาจากกฎหมายสัญชาติที่มีผลใช้บังคับอยู่ ณ เวลาที่บุคคลนั้นเกิด จากนั้นจึงไปพิจารณาถึงกฎหมายสัญชาติที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมภายหลังจากนั้น ทำให้เห็นได้ว่าในปี พ.ศ. 2528 กฎหมายสัญชาติที่มีผลใช้บังคับอยู่ในเวลานั้นมี 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 (ฉบับแรกเริ่มก่อนที่จะมีการแก้ไขในปี พ.ศ. 2535) และประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2514

จากกฎหมายทั้งสองฉบับข้างต้น แม้นางสาวเอมจะเป็นผู้ที่เกิดในประเทศไทยและสมควรจะเป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยผลของมาตรา 7 (3) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ฉบับแรก แต่ผลของประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ทำให้นางสาวเอมไม่มีสิทธิในสัญชาติไทย เพราะเป็นบุตรของคนต่างด้าวที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย นางสาวเอมจึงต้องประสบกับความอยุติธรรมที่ต้องกลายเป็นคนไร้สัญชาติมาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งปี พ.ศ. 2551 ที่พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 มีผลบังคับใช้ กฎหมายฉบับนี้ประเทศไทยบัญญัติขึ้นเพื่อลบล้างผลแห่งความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นจากประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 เพื่อคืนสิทธิในสัญชาติไทยให้แก่ผู้ที่ถูกถอนสัญชาติไทยและผู้ที่ไม่ได้สัญชาติไทยโดยผลของประกาศคณะปฏิวัตินี้⁴ อันเป็นความตามบทบัญญัติมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 ดังนั้นเมื่อนางสาวเอมเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากคำสั่งคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 นางสาวเอมจึงชอบที่จะใช้สิทธิตามบทบัญญัติมาตรา 23 ที่กล่าวไปข้างต้นได้

⁴ ดวงเด่น นาคสีหราช, *หลักกฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีบุคคล* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2561) 122.

อย่างไรก็ตาม การกล่าวอ้างจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดตามหลักดินแดนของนางสาวเอมนั้นอาจมีอุปสรรคเกิดขึ้นได้เพราะนางสาวเอมไม่มีเอกสารหรือพยานวัตถุใดเลยที่จะรับรองได้ว่านางสาวเอมเป็นผู้ที่เกิดในประเทศไทยจริง ดังนั้นจึงต้องอาศัยพยานบุคคลที่น่าเชื่อถือมาให้ข้อมูลต่อเจ้าหน้าที่งานทะเบียนราษฎร หากต้องการจะกล่าวอ้างว่าเป็นผู้มีสิทธิในสัญชาติตามหลักดินแดนโดยผลของมาตรา 7 ทวิวรรคสอง นอกจากนี้ยังมีอีกช่องทางหนึ่งที่จะแก้ปัญหาคำว่าสัญชาติให้แก่นางสาวเอมได้ คือการอาศัยข้อเท็จจริงของการเป็นภริยาตามข้อเท็จจริงของชายสัญชาติไทยคือ นายณัฐ โดยการเป็นผู้มีสิทธิในสัญชาติไทยผ่านการขอถือสัญชาติไทยตามสามีตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติฯ (ทำนองเดียวกับกรณีศึกษาของนางสาวอรุณ) ซึ่งนางสาวเอมก็ต้องดำเนินการจดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย กับสามีเสียก่อน จึงจะสามารถใช้สิทธิขอถือสัญชาติไทยตามสามีได้

4. กรณีศึกษานายสายฝน (แบบสอบข้อเท็จจริงเลขที่ 014/2565)

นายสายฝนเกิดเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2549 ที่โรงพยาบาลไทรโยค อำเภอไทรโยค โดยมีเอกสารรับรองการเกิดคือสูติบัตรที่ออกโดยฝ่ายทะเบียนราษฎรอำเภอไทรโยค มีเลขประจำตัว 13 หลักขึ้นต้นด้วยเลข 7 จึงทำให้ทราบได้ว่านายสายฝนเป็นบุตรของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับการสำรวจ (บุตรของผู้ถือบัตรขึ้นต้นด้วยเลข 6) และมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านประเภทคนอยู่ชั่วคราว (ทร.13) ปัจจุบันนายสายฝนศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนไทรโยคพัฒนศึกษา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี นายสายฝนเป็นบุตรของนางสาวแก้ว หญิงสัญชาติไทย มีเลขประจำตัว 13 หลักกลุ่ม 8 - 73 และนายโชค ชายสัญชาติไทย ซึ่งมีเลขประจำตัว 13 หลักอยู่ในกลุ่ม 8-73 เช่นกัน

ข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่านายสายฝนมีจุดเกาะเกี่ยวกับประเทศไทยโดยการเกิดตามหลักดินแดน จากการที่นายสายฝนเกิดในดินแดนของประเทศไทย และยังมีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดตามหลักสืบสายโลหิตทั้งจากบิดาและมารดา จากการเป็นบุตรของผู้มีสัญชาติไทย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่านายสายฝนเป็นผู้มีสิทธิในสัญชาติไทยทั้งตามมาตรา 7 และมาตรา 7 ทวิแห่งพระราชบัญญัติสัญชาติฯ แต่เมื่อพิจารณาไปถึงรายละเอียดแล้วกลับพบว่า ในเวลาที่นายสายฝนเกิด กล่าวคือปี พ.ศ. 2549 นั้น บิดาและมารดาของนายสายฝนยังไม่มีสัญชาติไทยเพราะข้อมูลจากแบบสอบข้อเท็จจริงบ่งชี้ว่า นางสาวแก้ว ผู้เป็นมารดาของนายสายฝนนั้นได้รับการรับรองสิทธิเป็นผู้มีสัญชาติไทยในปี พ.ศ. 2554 ขณะที่นายโชค ผู้เป็นบิดาก็ได้รับการรับรองสัญชาติไทยในปี พ.ศ. 2551 แต่ในปี พ.ศ. 2549 นางสาวแก้วและนายโชคยังไม่ได้มีการรับรองสัญชาติไทย และเคยมีเลขประจำตัว 13 หลักขึ้นต้นด้วยเลข 6 มาก่อน จึงทำให้ทารกน้อยสายฝนได้รับเลขประจำตัว 13 หลักขึ้นต้นด้วยเลข 7 ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม การมีเลขประจำตัว 13 หลักของบิดาและมารดาของนายสายฝนที่เป็นกลุ่ม 8 - 73 นั้นก็สะท้อนนัยแห่งข้อเท็จจริงที่ว่าบิดาและมารดาของนายสายฝนเป็นผู้ที่ได้กลับคืนเป็นผู้มีสัญชาติไทย

โดยผลของมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 จากกรณีที่บิดาและมารดาของ นายสายฝนเกิดในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2520 และ พ.ศ. 2523 ตามลำดับ ดังนั้นบิดาและมารดาของนายสายฝน จึงเป็นผู้ที่ได้รับผลร้ายจากประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ทำให้กลายเป็นผู้ไม่มีสัญชาติไทย และทั้งสอง ได้ใช้สิทธิขอลี้ภัยกลับคืนเป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยผลของมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551⁵ ทั้งนี้การกลับคืนสัญชาติไทยด้วยวิธีการเช่นนี้จะมีผลเป็นการย้อนหลังไปถึงวันที่บุคคลนั้นเกิด หรือ อีกนัยหนึ่งคือรับรองว่าผู้ที่ขอลี้ภัยกลับคืนสัญชาติไทยนั้นเป็นผู้มีสัญชาติไทยมาตั้งแต่เกิดตามหลักการได้มาซึ่ง สิทธิในสัญชาติโดยการเกิด⁶ ดังนั้นถึงแม้ชายโศกและนางสาวแก้วจะได้รับการรับรองว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทย ในปี พ.ศ. 2551 และ พ.ศ. 2554 ตามลำดับ แต่การรับรองในครั้งนั้นย่อมมีผลย้อนหลังไปถึงปี พ.ศ. 2520 และ พ.ศ. 2523 อันเป็นปีที่บุคคลทั้งสองเกิด และมีผลทำให้บิดาและมารดาของนายสายฝนเป็นผู้มีสัญชาติไทย ตลอดมา รวมถึงในเวลาที่ยนายสายฝนเกิดด้วย ดังนั้นนายสายฝนจึงเป็นบุตรของผู้มีสัญชาติไทย และมีสิทธิ ในสัญชาติตามหลักสืบสายโลหิต ตามพระราชบัญญัติสัญชาติฯ มาตรา 7 (1) นอกจากนี้นายสายฝน ยังเป็นบุตรของผู้ที่เกิดในราชอาณาจักรแต่ไม่ได้รับการรับรองว่ามีสัญชาติไทยโดยผลของประกาศ คณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ด้วยเช่นกัน ดังนั้นนายสายฝนจึงเป็นผู้ทรงสิทธิในสัญชาติไทยโดยผลของมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติ สัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 ด้วยอีกทางหนึ่ง จึงอาจสรุปได้ว่านายสายฝนเป็นผู้ทรง สิทธิในสัญชาติไทย และมีช่องทางในการขอรับรองสิทธิในสัญชาติไทยได้ถึงสองช่องทาง

5. กรณีศึกษานายอู วัน ซอ (แบบสอบข้อเท็จจริงเลขที่ 019/2565)

นายอู วัน ซอ เกิดเมื่อวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2524 ในดินแดนฝั่งประเทศพม่า โดยไม่มีเอกสาร รับรองการเกิด นายอู วัน ซอ ไม่สามารถให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบิดามารดาของตนเองต่อผู้วิจัยได้มากนัก เล่าได้ แต่เพียงว่าบิดาเสียชีวิตไปแล้ว ส่วนมารดาไม่มีข้อมูลใด ๆ เลย นายอู วัน ซอ ให้ข้อมูลต่อไปว่า เมื่อตนเติบโต ขึ้นได้เดินทางย้ายถิ่นฐานเข้ามาในประเทศไทยผ่านทาง อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และใช้ชีวิตอยู่ ในประเทศไทยกว่า 18 ปีแล้วโดยประกอบอาชีพรับจ้างทำไร่ ปัจจุบันนายอู วัน ซอ ได้รับการขึ้นทะเบียนใน ฐานะแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ (กัมพูชา ลาว และพม่า) มีเลขประจำตัว 13 หลักขึ้นต้นด้วย 00 (บัตรศูนย์ สองตัว) ในด้านชีวิตครอบครัว นายอู วัน ซอ มีภริยาตามข้อเท็จจริงเป็นหญิงชาติพันธุ์มอญ

ข้อเท็จจริงข้างต้นแสดงให้เห็นว่านายอู วัน ซอ ไม่มีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดกับประเทศไทยเลย ไม่ว่าจะเป็นจุดเกาะเกี่ยวตามหลักสืบสายโลหิตหรือหลักดินแดน และถึงแม้นายอู วัน ซอ จะมีจุดเกาะเกี่ยวกับ ประเทศไทยภายหลังการเกิดจากการมีภูมิลำเนาตามกฎหมายเอกชนในประเทศไทย แต่จุดเกาะเกี่ยวดังกล่าว ก็ยังไม่มีน้ำหนักเพียงพอที่จะทำให้นายอู วัน ซอ เป็นผู้ที่มีสิทธิในสัญชาติไทยได้ แต่อย่างน้อยที่สุด ผู้วิจัย พบว่านายอู วัน ซอ ไม่ใช่บุคคลที่ประสบปัญหาความไร้รัฐ เพราะอย่างน้อยประเทศไทยก็ บันทึกข้อมูลของ

⁵ สฤษฎ์ นินนาท, *กฎหมายระหว่างประเทศเอกชน: แผนกคดีบุคคล* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2551) 67.

⁶ ดวงเด่น นาคสีหราช, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 4, 99.*

นายอุ วัน ขอ ไว้ในทะเบียนราษฎรของประเทศไทยแล้ว⁷ และการขึ้นทะเบียนเป็นแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ ก็อาจเป็นช่องทางให้นายอุ วัน ขอ ได้รับการรับรองสิทธิในสัญชาติพม่าตามกฎหมายสัญชาติของประเทศไทย พม่าได้ในอนาคต

สรุปและอภิปรายผล

จากการพัฒนาแบบสอบถามที่แท้จริงที่ครอบคลุมทุกช่องทางของการพิสูจน์สิทธิในสัญชาติไทย และนำเอาแบบสอบถามที่จริงดังกล่าวไปทดลองใช้งานจริงในพื้นที่อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยมีข้อสรุปผลจากการศึกษา ดังนี้

การทดสอบแบบสอบถามที่แท้จริงเพื่อการพิสูจน์สิทธิในสัญชาติไทยนั้น คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบกับชาวบ้านที่ไร้สัญชาติ โดยในระหว่างที่ดำเนินการทดสอบแบบสอบถามที่แท้จริงก็ได้พบเจอปัญหา และอุปสรรคหลาย ประการ อาทิ ชาวบ้านบางคนไม่สามารถตอบคำถามได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากไม่ได้อยู่กับบิดามารดา ข้อมูลบางอย่างอาจไม่ตรงกับความเป็นจริง เนื่องจากชาวบ้านบางคนไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ จึงต้องให้ลูกหลานเป็นล่ามเพื่อแปลภาษา ซึ่งอาจจะแปลผิดหรือตกหล่นไปบ้าง และเมื่อชาวบ้านได้ให้ความสนใจเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเกิดความหวังว่าจะได้สัญชาติไทย รวมถึงความเข้าใจผิดจากการสื่อสารต่อ ๆ กันทำให้การดำเนินการทดสอบเป็นไปอย่างล่าช้า ยากต่อการรวบรวมข้อมูล และการจัดลำดับ เป็นต้น

จากการที่ผู้วิจัยได้ทดสอบแบบสอบถามที่แท้จริงกับชาวบ้านที่ไร้สัญชาติดังกล่าวและได้คัดเลือกชาวบ้านที่ไร้สัญชาติที่จะได้เข้าร่วมโครงการวิจัย รวมถึงเพื่อนำข้อเท็จจริงที่รวบรวมได้เบื้องต้นไปวางแผน ในการจัดทำโครงการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายในลักษณะของการบริการทางวิชาการเพื่อสังคมจำนวน 20 คน และได้มีการยกตัวอย่างกรณีศึกษาจากผู้ที่ได้รับการสำรวจสิทธิในสัญชาติไทย 5 กรณีศึกษา ซึ่งปรากฏว่ากรณีศึกษาที่หนึ่งถึงสี่มีจุดเกาะเกี่ยวกับประเทศไทยโดยการเกิดตามหลักสืบสายโลหิตและหลักดินแดน หรือภายหลังจากการเกิดโดยการแปลงสัญชาติตามสามีหรือการขอกลับคืนซึ่งสัญชาติไทย แต่กรณีศึกษาที่ห้าไม่มีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดกับประเทศไทยเลย มีเพียงจุดเกาะเกี่ยวภายหลังการเกิด กล่าวคือ

บุคคลในกรณีศึกษาที่หนึ่งมีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดกับประเทศไทยตามหลักดินแดน แต่มีบิดา และมารดาเป็นคนต่างด้าว จึงเป็นผู้ทรงสิทธิในสัญชาติไทยตามมาตรา 7 ทวิ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติ สัญชาติ พ.ศ. 2508 อย่างไรก็ตามบุคคลดังกล่าวมีคุณสมบัติของการมีสิทธิในสัญชาติไทยตามข้อ 2 ของประกาศ กระทรวงมหาดไทย เรื่องการสั่งให้คนที่เกิดในราชอาณาจักรและไม่ได้รับสัญชาติไทย โดยมีบิดาและมารดา เป็นคนต่างด้าวได้สัญชาติไทยเป็นการทั่วไป และให้สัญชาติไทยเป็นการเฉพาะราย

⁷ จิตลดา คำสงค์, ปัญหาการจัดทำทะเบียนประวัติคนไร้รัฐ คนไร้สัญชาติ และคนที่ไม่มีเอกสารพิสูจน์ทราบตัวบุคคลใน ประเทศไทย (6 มกราคม 2567) Article_Attach <http://ombstudies.ombudsman.go.th/article_attach/11-1Jitlada%20Executive.pdf>.

บุคคลในกรณีศึกษาที่สองมีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดตามหลักดินแดน แต่มีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว จึงเป็นผู้ทรงสิทธิในสัญชาติไทยตามมาตรา 7 ทวิ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ทำนองเดียวกับกรณีศึกษาแรก และมีจุดเกาะเกี่ยวเกี่ยวกับประเทศไทยภายหลังการเกิดจากการเป็นภริยาตามข้อเท็จจริงของชายสัญชาติไทย ซึ่งหากภายหลังบุคคลดังกล่าวได้สมรสกับชายผู้มีสัญชาติไทย ก็อาจขอถือสัญชาติไทยตามสามีได้ ตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติฯ

บุคคลในกรณีศึกษาที่สามมีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดตามหลักดินแดน แต่มีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย และยังมีจุดเกาะเกี่ยวภายหลังการเกิดจากการเป็นภริยาตามข้อเท็จจริงของชายสัญชาติไทย แต่เนื่องจากบุคคลตามกรณีศึกษานี้เกิดเมื่อ พ.ศ. 2528 ทำให้ตกอยู่ภายใต้กฎหมายที่บังคับใช้ 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ฉบับแรก และประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 พ.ศ. 2515 บุคคลดังกล่าวขอที่จะใช้สิทธิตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 และยังสามารถใช้สิทธิขอถือสัญชาติไทยตามสามีตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติฯ ได้หากภายหลังบุคคลดังกล่าวได้สมรสกับชายผู้มีสัญชาติไทย

บุคคลในกรณีศึกษาที่สี่มีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดตามหลักดินแดน แต่บิดาและมารดาได้รับรองสิทธิในสัญชาติไทยภายหลังบุคคลดังกล่าวเกิดโดยผลของมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 จึงทำให้มีผลย้อนหลังไปถึงวันที่บุคคลนั้นเกิดด้วยและกลายเป็นผู้มีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดตามหลักสืบสายโลหิต ตามมาตรา 7 (1) และเป็นผู้ทรงสิทธิในสัญชาติไทยโดยผลของมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551

แต่บุคคลในกรณีที่ห้านี้ไม่มีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดกับประเทศไทยเลย เนื่องจากไม่ได้เกิดที่ประเทศไทย อีกทั้งไม่มีบิดาและมารดาผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยขณะเกิด ซึ่งแม้จะมีภูมิลำเนาในประเทศไทยก็ยังไม่พออนุโลมที่จะทำให้บุคคลดังกล่าวมีจุดเกาะเกี่ยวเกี่ยวกับประเทศไทยภายหลังการเกิด

ข้อเสนอแนะ

จากการใช้แบบสอบถามข้อเท็จจริงเพื่อทำการสำรวจพบว่ามีปัญหายาก เนื่องจากเอกสารที่ใช้เป็นเอกสารกระดาษ โดยถือเป็นเอกสารรุ่นต้นแบบ (Prototype) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการสร้างแบบสอบถามข้อเท็จจริงเพื่อการพิสูจน์สิทธิในสัญชาติไทยสามารถพัฒนาต่อยอดไปสู่การจัดทำแบบสอบถามข้อเท็จจริงอิเล็กทรอนิกส์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้ และเชื่อว่าจะสามารถแก้ปัญหาของแบบสอบถามข้อเท็จจริงที่เป็นแบบกระดาษที่ผู้วิจัยพบระหว่างการวิจัยได้ เพราะแบบสอบถามข้อเท็จจริงอิเล็กทรอนิกส์สามารถเก็บข้อมูลปริมาณมากไว้ในหน่วยความจำของเครื่อง ซึ่งอาจเป็นเครื่องคอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน หรือแท็บเล็ตก็ได้ ทำให้สะดวกต่อการพกพาและเรียกดูข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลา และยังป้องกันปัญหาเอกสารตกหล่นหรือสูญหายได้อีกด้วย นอกจากนี้แบบสอบถามข้อเท็จจริงอิเล็กทรอนิกส์ยังสามารถบูรณาการกับองค์ความรู้ด้านการเขียนโปรแกรมพื้นฐานในรูปแบบของการเขียนชุดคำสั่ง (Coding) เพื่อสร้างโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันได้ ซึ่งจะช่วยให้แบบสอบถามข้อเท็จจริงมีการออกแบบที่เป็นมิตรกับผู้ใช้งาน (User-friendly Design) มากขึ้นอีกด้วย

บรรณานุกรม

กฤษฎา บุญราช, *สถานการณ์และแนวทางแก้ไขปัญหาคนไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทย* (6 มกราคม 2567)
uploads <https://www.bora.dopa.go.th/wpcontent/uploads/2022/01/mt03091_v5594.pdf>.

ดวงเด่น นาคสีหราช, *หลักกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2561).

ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, *คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล* (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2553).

สฤษฎ์ นินนาท, *กฎหมายระหว่างประเทศเอกชน: แผนกคดีบุคคล* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2551). เจดไท
สังการ์พินธุ์, “การได้สัญชาติไทย: กรณีศึกษาที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง, น้องหม่อง ทองดี, น้องพลอย
หรือนางสาวยลฤดี ปิยะทัต และน้องน้ำผึ้ง หรือนางสาวน้ำผึ้ง ปัญญา” ใน ประสิทธิ์ ปิวาวัฒน
พานิช (บรรณาธิการ), *สานฝัน 60 ปี อาจารย์แหวน: รศ.ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร*
(กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2563)

จิตรลดา คำสงค์, *ปัญหาการจัดทำทะเบียนประวัติคนไร้รัฐ คนไร้สัญชาติและคนที่ไม่มียศเอกสารพิสูจน์ ทราน
ตัวบุคคลในประเทศไทย* (6 มกราคม 2567) Article_Attach <[http://ombstudies.ombudsman.go.th/
article_attach/11-1Jitlada%20Executive.pdf](http://ombstudies.ombudsman.go.th/article_attach/11-1Jitlada%20Executive.pdf)>.

